

Marian Horvat

Dmitri Vitkovski, *O viață în Gulag*, București, Editura Corint, 2013, 144 p.:

„O viață în Gulag“ a lui Dmitri Vitkovski (Editura Corint, 2013, 144 p.) împletește amintirile dureroase, sfâșietoare, a celor treizeci de ani petrecuți sub cizma represiunii comuniste, în lagărele siberiene, în toiul interogatoriilor nemiloase și a exilului opriment, atât de marcante pentru sufletele milioaneilor de persecutați din întreaga Uniune Sovietică. Este în același timp volumul unui poet, pătruns de un ascuțit simț liric și aflat într-o strânsă comuniune cu natura, evocată de numeroase ori, cu pasiune și tandră afecțiune.

Beneficiind de excelente prefațe, scrise de Nicolas Werth, de fiica evocatorului, Anna Pilkington, și de V. Lașkin, memoriile se disting printr-un pronunțat lirism, o calmă contemplare a naturii, în mijlocul abuzurilor - zămislite de o minte omenească neîmblânzită - și al ineputabilei represiuni, mereu dornică să se înfrupte din sufletele și trupurile victimelor, pe care le frânge cu atâta ușurință..., precum și prin cunoașterea unui univers uman cald și afectuos, chiar și în mizeria lagărelor cele mai sinistre.

Născut în 1901 la Riga, Vitkovski a vrut să studieze Chimia, astfel că a ajuns la Tomsk, unde a fost înrolat în Armata Albilor. De aici suspiciunile apărute în privința lui, regimul comunist sovietic obișnuind să-i închidă pe toți cei care reprezentau sau măcar ar fi putut reprezenta o cât de mică amenințare pentru sistem.

În urma unui denunț mincinos, Vitkovski este întemnițat în 1926 și ajunge la Butîrka, unde descrie, cu o remarcabilă seninătate, condițiile de trai și lipsurile îndurate. Sunt edificatoare portretele deținuților, descrise cu mult rafinament și cu un pătrunzător simț psihologic - ce amintesc de romanele lui Dostoievski -, precum și frustrarea generată de energia tinereții, încătușată în acele odăi strâmte, odioase, în condițiile unei lipse de activități mistuitoare.

Tânărul Vitkovski ajunge la Eniseisk, în inima Siberiei, unde a fost nevoit să-și ducă traiul. Sunt descrise cu mare talent artistic revărsările fluviului Enisei, înghețul și dezghețul acestuia, întregul proces al curgerii sale, autorul dovedind o mare atenție și o mare afecțiune pentru elementele naturii, în toată forța lor copleșitoare.

Pe urmă, se angajează ca laborant într-o mină de aur, în plină taiga, locul unde are prilejul de a urmări calea urșilor și viața tungușilor, cu tot specificul lor exotic. Izolarea îi apasă pe toți cei adunați acolo, în pustiul nemărginit și dezolant.

Vitkovski este arestat din nou în 1931, depinzând de valurile de represiune inițiate de Stalin, cu toată cruzimea, cinismul și setea de

„Dmitri Vitkovski, *O viață în Gulag*”, *Astra Salvensis*, 3, p. 235-237

sânge. Memoriile reflectă și condițiile de trai schimbătoare din lagăre, represiunile tot mai dure și spiritele tot mai învârtosite și mai fanatizate.

Abundă remarcile ironice, chiar hilare, despre falsele acuzații și închipuitele comploturi, ticluite de cei prea dornici să intre în grațiile autorităților sau de anchetatorii care caută nod în papură. Dar autorul își păstrează totuși seninătatea și echilibrul sufletesc, cu toate persecuțiile și lipsurile dezumanizante.

Trăiește o vreme la Solovki, unde este forțat să muncească, dar se bucură de tovărășia unor camarazi de excepție, prietenoși și plini de haz. Nu este uitată nici natura, cu arhipelagul împânzit de insule împădurite și fauna pestriță, clocotind de viață. Este evocată și situația femeilor din acele lagăre, stigmatizate și izolate, împroșcate de oprobiul public.

Următoarea oprire este la Belomorkanal, unde este numit șef de șantier la o ecluză a canalului. Autorul adună o vastă experiență în aceste lagăre, se lovește de nemernicia golanilor și vede afirmată din nou dorința de libertate a deținuților, lupta dusă împotriva constrângerilor, reflectate în cuvintele : „Nu sunt canar, ca să ciripesc în colivie.“

Iarna, cu gerul ei mușcător și aspru, le face multe probleme deținuților, care îngheață de frig și sunt incapabili să muncească. Vitkovski îi ajută cum poate și chiar minte pentru a le salva viețile.

Apoi ajunge șef de șantier la Tuloma, unde are șansa de a observa, în toată splendoarea ei, natura și fenomenele cerești, în special aurora boreală, descrisă cu atâta patos și admirație, de parcă ar fi fost o ființă mișcătoare, cu voință și suflet proprii.

Scăpat după cinci ani de detenție, Vitkovski se întoarce la Moscova, dar este urmărit de stigmatul condamnării și birocrăția nu-i ușurează deloc viața. Își găsește cu greu ceva de lucru, întâi la Cimkent, mai apoi la Vladimir, la un laborator de cercetări la uzină, unde își spune că abia acum a venit timpul să înceapă să trăiască.

În decembrie 1938, este arestat din nou și silit să îndure o foame chinuitoare, interogatorii umilitoare și crude. Chiar autorul este denunțat, printr-o minciună, de un anume Rosenthal, și bătut de un anchetator, care-l obligase să semneze o mărturie falsă. Pe urmă, este pus să stea lângă un perete, în picioare, zile întregi, până este adus la epuizare și voința îi este slăbită. Însă a refuzat să semneze și condamnarea la moarte nu a mai venit.

În Caucazul de Nord, Vitkovski s-a bucurat de afecțiunea unui anume Simeon, care i-a stat aproape pe timp de boală și care pretindea că i-a salvat viața prin simpla lui prezență. A urmat participarea la Al Doilea Război Mondial, unde ajunge, paradoxal, în trupele GPU, formate special pentru „paza și protecția obiectivelor de stat și de importanță deosebită.“

Marian Horvat

Își întemeiază o familie și își reia viața normală, dar este exilat din nou în 1951, în urma unui denunț, cu interdicția de a se stabili în orașele mari ale URSS-ului. Aproape că se prăbușește în urma acestei lovituri, nemaifiind demult tânăr, ci, dimpotrivă, profund afectat de privațiunile și persecuțiile îndelungate. Lucrează doi ani la uleiurile eterice din Priluki, apoi la Berezotocea, complet nemulțumit de condițiile și limitele acelei slujbe.

Înapoiat la Moscova, ajunge să cunoască adevărul despre condamnarea lui. Actul de acuzare nu conținea de fapt nimic, nu fusese consemnat niciodată ca fiind un criminal, și, prin urmare, toate întemnițările și silniciile erau lipsite de orice temei sau de cel mai neînsemnat sens legal sau logic!

Totul, pentru nimic! Memoriile se sfârșesc astfel : „Câte umilințe, suferințe, durere a trebuit să îndur ca să demonstrez un adevăr simplu, dreptatea afirmată de mine chiar de la început! Și, în schimb?... Ce e în schimb? Numai o viață de om frântă! Sau mai e ceva?...”.

Aceste mărturii ne reamintesc nimicnicia oamenilor, cât de puțin înseamnă o ființă în chingile unui sistem distrugător, inuman, și cât de simplu a fost devastată viața unui om și destinul unui intelectual, departe de a merita tragicele represiuni și schingiuri sufletești - înfruntate totuși cu eroism și cu o remarcabilă voință de a supraviețui.

Marian HORVAT